

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ षष्ठमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः ॥

अश्मन्मूर्जं पर्वते शिश्रियाणां वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुष्मे।
अद्ध्य ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्योऽधि सम्भृतां तां न इषमूर्जं
धत्त मरुतः सरराणाः। अश्मंस्ते क्षुद्रमुं ते शुगृच्छतु यं
द्विष्मः। समुद्रस्य त्वाऽवाकयाग्रे परि व्ययामसि। पावको
अस्मभ्यं शिवो भव। हिमस्य त्वा जरायुणाग्रे परि
व्ययामसि। पावको अस्मभ्यं शिवो भव। उप (१)

ज्मन्नुपं वेतसेऽवत्तरं नदीष्वा। अग्रे पित्तमपामंसि।
मण्डूकि ताभिरा गहि सेमं नो यज्ञम्। पावकवर्णं शिवं
कृधि। पावक आ चितयन्त्या कृपा। क्षामन्नुच उषसो
न भानुना। तूर्वन्न यामन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे।
न ततृषाणो अजरः। अग्रे पावक रोचिषा मन्द्रया देव
जिह्वया। आ देवान् (२)

वक्षि यक्षि च। स नः पावक दीदिवोऽग्रे देवा इहा
वह। उप यज्ञं हविश्च नः। अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य

निवेशनम्। अन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यः शिवो भव। नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषे। अन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यः शिवो भव। नृषदे वट् (३)

अप्सुषदे वङ्गनसदे वङ्गरहिषदे वट्त्सुर्विदे वट्। ये देवा देवानां यज्ञियां यज्ञियांनाः संवत्सरीणमुप भागमासते। अहुतादो हविषो यज्ञे अस्मिन्स्वयं जुहुध्वम्मधुनो घृतस्य। ये देवा देवेष्वधि देवत्वमायन् ये ब्रह्मणः पुरएतारो अस्य। येभ्यो नर्ते पवते धाम किं च न ते दिवो न पृथिव्या अधि स्तुषु। प्राणदाः (४)

अपानदा व्यानदाश्चक्षुर्दा वचोदा वरिवोदाः। अन्यं ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यः शिवो भव। अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यः सद्विश्वं न्यत्रिणम्। अग्निर्नो वसते रयिम्। सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्टा देवाः आयजिष्ठः स्वस्ति। अदब्धो गोपा उत नः परस्पा अग्ने द्युमदुत रेवद्दिदीहि॥ (५)

य इ॒मा वि॒श्वा भुव॑नानि जुह्व॑द॒ष्टिर्होता॑ निष॒सादा॑ पि॒ता नः॑। स आ॒शिषा॒ द्रवि॑णमिच्छ॒मानः॑ परम॒च्छदो॑ वर॒ आ वि॑वेश। वि॒श्वक॑र्मा मन॑सा यद्विहा॑या धा॒ता वि॑धा॒ता पर॑मोत स॒न्दक्। तेषा॑मिष्टानि॒ समि॑षा म॑दन्ति॒ यत्र॑ सप्त॒र्षीन्पर॑ एक॑माहुः। यो नः॑ पि॒ता ज॑नि॒ता यो वि॑धा॒ता यो नः॑ स॒तो अ॒भ्या सञ्ज॑जान॑। (६)

यो दे॒वानां॑ नाम॒धा एक॑ ए॒व त॑स्र॒सम्प्र॑श्नम्भुव॑ना यन्त्य॒न्या। त आ॑य॒जन्त॒ द्रवि॑ण॒स्र॒ सम॑स्मा॒ ऋष॑यः पूर्वे॑ ज॒रितारो॑ न भू॒ना। अ॒सूर्ता॑ सू॒र्ता रज॑सो वि॒माने॑ ये भू॒तानि॑ स॒मकृ॑ण्वन्नि॒मानि॑। न तं वि॑दाथ॒ य इ॒दं ज॑जाना॒न्यद्युष्मा॑क॒मन्तर॑म्भवाति। नी॒हारे॑ण॒ प्रावृ॑ता॒ जल्प्या॑ चा॒सुतृ॑प॒ उक्थ॑शास॑श्चरन्ति। प॒रो दि॒वा प॒र ए॒ना (७)

पृ॒थि॒व्या प॒रो दे॒वेभि॑रसु॒रैर्गु॒हा यत्। क॑स्रि॒द्र॒भं प्रथ॑मं द॒ध्र आपो॑ यत्र॑ दे॒वाः स॒मग॑च्छन्त॒ विश्वे॑। तमि॒द्र॒भं प्रथ॑मं द॒ध्र आपो॑ यत्र॑ दे॒वाः स॒मग॑च्छन्त॒ विश्वे॑। अ॒जस्य॑ नाभा॒वध्ये॑क॒मर्पितं॑ यस्मि॑न्नि॒दं वि॒श्वम्भुव॑नमधि॒ श्रित॑म्। वि॒श्वक॑र्मा ह्यज॑निष्ट॒ देव॑ आदि॒द्र॒न्धर्वो॑ अ॒भवद्वि॑तीयः।

तृतीयः पिता जनितौषधीनाम् (८)

अपां गर्भं व्यदधात्पुरुत्रा। चक्षुषः पिता मनसा हि
धीरो घृतमेने अजनन्नन्माने। यदेदन्ता अददहन्त
पूर्व आदिद्यावापृथिवी अप्रथेताम्। विश्वतश्चक्षुरुत
विश्वतोमुखो विश्वतोहस्त उत विश्वतस्पात्। सं बाहुभ्यां
नमन्ति सम्पतत्रैर्द्यावापृथिवी जनय देव एकः। किं
स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमथिस्वत्किमासीत्। यदी
भूमिं जनयन् (९)

विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः। किं स्विद्वनं
क उ स वृक्ष आसीद्यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः। मनीषिणो
मनसा पृच्छतेदु तद्यदध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन्। या ते
धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा।
शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तनुवं
जुषाणः। वाचस्पतिं विश्वकर्माणमृतये (१०)

मनोयुजं वाजे अद्या हुवेम। स नो नेदिष्टा हवनानि
जोषते विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा। विश्वकर्मन् हविषां
वावृधानः स्वयं यजस्व तनुवं जुषाणः। मुह्यन्त्वन्ये

अ॒भितः॑ स॒पत्ना॑ इ॒हास्माक॑म्म॒घवा॑ सूरि॒रस्तु॑। वि॒श्वक॑र्मन्
ह॒विषा॑ व॒र्धने॑न त्रा॒तार॑मिन्द्र॒मकृ॑णोरव॒ध्यम्। तस्मै॑ वि॒शः
सम॑नमन्त॒ पूर्वो॑र॒यमु॒ग्रो वि॑ह॒व्यो यथा॑सत्। स॒मुद्रा॑य॒ व॒युना॑य॒
सिन्धू॑ना॒म्पत॑ये नमः॑। न॒दीना॑ꣳ सर्वा॑सा॒म्पि॒त्रे जु॑हुता
वि॒श्वक॑र्मणे॒ विश्वा॑हाम॒र्त्यꣳ ह॒विः॥ (११)

ज॒जानै॒नौष॑धीनां॒ भूमिं॑ ज॒नय॑न्नृतये॒ नमो॑ नव॑ च॥ [२]

उदे॑नमुत्तरां न॒याग्रे॑ घृ॒तेना॑हुत। रा॒यस्पोषे॑ण सꣳ सृ॒ज
प्र॒जया॑ च॒ धने॑न च। इ॒न्द्रेम॑म्प्र॒तरां॑ कृ॒धि स॒जा॒ताना॑मसद्व॒शी।
समे॑न॒ वर्च॑सा सृ॒ज दे॒वेभ्यो॑ भा॒गधा॑ अ॒सत्। यस्य॑ कु॒र्मो
ह॒विर्गृ॑हे तम॒ग्रे व॑र्धया॒ त्वम्। तस्मै॑ दे॒वा अधि॑ ब्रवन्न॒यं च॒
ब्रह्म॑ण॒स्पतिः॑। उदु॑ त्वा॒ विश्वे॑ दे॒वाः (१२)

अ॒ग्रे भ॑रन्तु चि॒त्तिभिः॑। स नो॑ भव शि॒वत॑मः सु॒प्रती॑को
वि॒भाव॑सुः। प॒ञ्च दि॒शो दै॒वीर्य॑ज्ञम॒वन्तु॑ दे॒वीर॑पाम॒तिं
दुर्म॑तिम्बाध॒मानाः॑। रा॒यस्पोषे॑ य॒ज्ञप॑तिमा॒भज॑न्तीः। रा॒यस्पोषे॑
अधि॑ य॒ज्ञो अ॑स्था॒त्समि॑द्धे अ॒ग्नावधि॑ माम॒हानः॑। उ॒क्थ॑प॒त्र
ई॒ड्यो गृ॑भी॒तस्त॑प्तं घ॒र्मं प॑रिगृह्या॒यज॑न्त। ऊ॒र्जा य॒द्यज्ञ॑मश॒मन्त॑
दे॒वा दै॒व्याय॑ ध॒र्त्रे जो॑ष्टे। दे॒वश्रीः॑ श्रीम॑णाः श॒तप॑याः (१३)

परिगृह्य देवा यज्ञमायन्। सूर्यरश्मिरहरिकेशः
 पुरस्तात्सविता ज्योतिरुदयाः अजस्रम्। तस्य पूषा
 प्रसवं याति देवः सम्पश्यन्विश्वा भुवनानि गोपाः। देवा
 देवेभ्यो अध्वर्यन्तो अस्थुर्वीतः शमित्रे शमिता यजध्वै।
 तुरीयो यज्ञो यत्र हव्यमेति ततः पावका आशिषो नो
 जुषन्ताम्। विमानं एष दिवो मध्यं आस्त आपप्रिवान्नोदसी
 अन्तरिक्षम्। स विश्वाचीरभि (१४)

चष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्। उक्षा समुद्रो
 अरुणः सुपर्णः पूर्वस्य योनिंमपितुरा विवेश। मध्ये दिवो
 निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसः पात्यन्तौ। इन्द्रं विश्वा
 अवीवृधन्समुद्रव्यचसं गिरः। रथीतमः रथीनां वाजानां
 सत्पतिम्पतिम्। सुम्रहूर्यज्ञो देवाः आ च वक्षद्यक्षदग्निर्देवो
 देवाः आ च वक्षत्। वाजस्य मा प्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत्।
 अथा सपत्नाः इन्द्रो मे निग्राभेणाधराः अकः। उद्ग्राभं च
 निग्राभं च ब्रह्म देवा अवीवृधन्। अथा सपत्नानिन्द्राग्नी मे
 विषूचीनान्व्यस्यताम्॥ (१५)

आशुः शिशा॒नो वृष॒भो न यु॒ध्मो घ॑नाघ॒नः
 क्षोभ॑णश्च॒र॒षणी॑नाम्। स॒ङ्क्र॑न्द॒नोऽनि॑मिष॒ एक॑वी॒रः श॒त॒५ से॑ना
 अज॑य॒त्स॒ाक॑मिन्द्रः। स॒ंक्र॑न्द॒नेना॑निमिषेण॒ जिष्णु॑ना॒ युत्का॑रेण॒
 दुश्च॑व॒नेन॑ धृष्णुना॑। तदि॒न्द्रेण॑ जय॒त॒ तत्स॑ह॒ध्वं यु॒धो न॒र॒
 इषु॑ह॒स्तेन॑ वृष्णा॑। स इषु॑ह॒स्तैः स नि॑ष॒ङ्गिभि॑र्वशी स॒ऽस्र॑ष्टा
 स यु॒ध इन्द्रो॑ गु॒णेन॑। स॒ऽसृ॑ष्ट॒जि॒त्सोम॑पा बा॒हुश॑र्ध्व॒ध्वध॑न्वा
 प्रति॑हि॒ताभि॒रस्ता॑। बृह॑स्प॒ते परि॑ दी॒य (१६)

रथे॑न रक्षो॒हामि॑त्रा॒ऽअप॑बाध॒मानः॑। प्र॒भ॒ञ्ज॒न्त्सेनाः॑ प्रमृ॒णो
 यु॒धा ज॑य॒न्त्र॒स्माक॑मे॒ध्यवि॑ता रथाना॑म्। गो॒त्रभि॑दं गो॒विदं॑
 वज्र॑बाहुं जय॒न्त॒मज्म॑ प्रमृ॒णन्त॒मोज॑सा। इ॒म॒५ संजा॑ता॒ अनु॑
 वी॒रय॑ध्वमिन्द्रः॑ सखा॒योऽनु॑ स॒ऽर॑भध्वम्। ब॒लवि॑ज्ञायः
 स्थवि॑रः प्रवी॑रः सह॑स्वान् वा॒जी सह॑मान उ॒ग्रः। अ॒भिवी॑रो
 अ॒भिस॑त्वा सहो॒जा जै॑त्रमिन्द्र रथ॒मा ति॑ष्ठ गो॒वित्। अ॒भि
 गो॒त्राणि॑ सह॑सा॒ गाह॑मानोऽदा॒यः (१७)

वी॒रः श॒तम॑न्युरिन्द्रः॑। दुश्च॑व॒नः पृ॑तना॒षाड॑यु॒ध्योऽस्माक॒॑ऽ
 सेना॑ अव॒तु प्र॑ यु॒त्सु। इन्द्र॑ आसां ने॒ता बृह॑स्पतिर्दक्षि॑णा य॒ज्ञः
 पु॒र ए॑तु सोमः॑। दे॒व॒से॒नाना॑मभिभञ्ज॒तीना॑ जय॒न्तीना॑म्म॒रुतो॑

यन्त्वग्रै॥ इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञं आदित्यानां मरुतां
 शर्धं उग्रम्। महामनसाम्भुवनच्यवानां घोषो देवानां
 जयतामुदस्थात्। अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या
 इषवस्ता जयन्तु। (१८)

अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मानु देवा अवता हवेषु।
 उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सत्वंनाम्मामकानाम्महासि।
 उद्धृत्रहन्वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतामेतु घोषः। उप
 प्रेतु जयता नरः स्थिरा वः सन्तु बाहवः। इन्द्रो वः
 शर्म यच्छत्वनाधृष्या यथासंथ। अवसृष्टा परा पत शरव्ये
 ब्रह्मसंशिता। गच्छामित्रान्प्र (१९)

विश मेषां कं चनोच्छिषः। मर्माणि ते वर्मभिश्छादयामि
 सोमस्त्वा राजामृतेनाभि वस्ताम्। उरोर्वरीयो वरिवस्ते
 अस्तु जयन्तं त्वामनु मदन्तु देवाः। यत्र बाणाः सम्पतन्ति
 कुमार विंशिखा इव। इन्द्रो नस्तत्र वृत्रहा विश्वाहा शर्म
 यच्छतु॥ (२०)

दीया दायो जयन्त्वमित्रान्प्र चत्वारिंशच्च॥ [४]

प्राचीमनु प्रदिशम्प्रेहि विद्वानग्नेरग्ने पुरो अग्निर्भवेह।

विश्वा॒ आशा॒ दीद्या॑नो॒ वि भा॒ह्यू॒र्जं नो धेहि॑ द्विपदे॒
चतु॑ष्पदे। क्रम॑ध्वम॒ग्निना॒ नाक॑मुख्य॒ः हस्ते॑षु बिभ्र॑तः।
दिवः॑ पृ॒ष्ठः सुव॑र्गत्वा मि॒श्रा दे॒वेभि॑राद्धम्। पृथि॑व्या
अ॒हमुद॑न्तरि॒क्षमारु॑हम॒न्तरि॑क्षादिव॒मारु॑हम्। दि॒वो नाक॑स्य
पृ॒ष्ठाथ्सुव॑ज्योति॒रगाम् (२१)

अ॒हम्। सुव॑र्यन्तो॒ नापै॑क्षन्त॒ आ द्या॑ः रो॒हन्ति॒ रोद॑सी।
य॒ज्ञं ये वि॒श्वतो॑धार॒ः सुवि॑द्वा॒ः सो वि॒तेनि॑रे। अ॒ग्ने प्रेहि॑
प्रथ॑मो दे॒वय॑तां चक्षु॑र्दे॒वाना॑मु॒त म॒र्त्याना॑म्। इय॑क्षमाणा
भृ॒गुभिः॑ स॒जोषाः॑ सुव॑र्यन्तु यज॑मानाः स्व॒स्ति। नक्तो॑षासा
सम॑नसा वि॒रूपे॑ धा॒पये॑ते शिशु॑मेक॒ः समी॑ची। द्यावा॒ क्षामा॑
रु॒क्मो अ॒न्तर्वि॑भाति दे॒वा अ॒ग्निं धा॑रयन्द्रवि॒णोदाः॑। अ॒ग्ने
सह॑स्राक्ष (२२)

श॒तमूर्ध॑ञ्छ॒तं ते॑ प्रा॒णाः स॒हस्र॑मपा॒नाः। त्व॑ः सा॒हस्र॑स्य
रा॒य ईशि॑षे तस्मै॑ ते वि॒धेम॒ वाजा॑य॒ स्वाहा॑। सु॒पर्णो॑ऽसि
ग॒रुत्मा॑न्पृथि॒व्याः सी॑द पृ॒ष्ठे पृथि॒व्याः सी॑द भा॒सान्तरि॑क्षमा
पृ॒ण ज्योति॑षा दि॒वमुत्त॑भान॒ तेज॑सा दि॒श उद्दृ॑ह।
आ॒जुह्वा॑नः सु॒प्रती॑कः पु॒रस्ता॑द॒ग्ने स्वां योनि॑मा सी॑द सा॒ध्या।

अ॒स्मिन्स॒धस्थे॒ अध्युत्तर॑स्मिन्विश्वे॑ देवाः (२३)

यज॑मानश्च सीदत। प्रेद्धो॑ अग्ने दीदिहि॑ पुरो नो-
ऽज॑स्रया॒ सूर्या॑ यविष्ठ। त्वा॑ शश्व॑न्त॒ उप॑ यन्ति॒ वाजाः॑।
वि॒धेम॑ ते पर॒मे जन्म॑न्नग्ने वि॒धेम॒ स्तोमै॑रवरे॒ स॒धस्थे॑।
यस्मा॒द्योनै॑रु॒दारि॑था॒ यजे॒ तम्प्र॒ त्वे ह॒वी॑ ऽर्षि॒ जुहुरे॒ समि॑द्धे।
ता॑ स॒वितु॑र्वरे॒ण्यस्य॑ चि॒त्रामा॑हं वृ॒णे सु॒मतिं॑ वि॒श्वज॑न्याम्।
याम॑स्य॒ कण्वो॑ अदु॒ह॒त्प्रपी॑ना॑ सह॒स्रधा॑राम् (२४)

पय॑सा म॒हीं गा॒म्। स॒प्त ते॑ अग्ने स॒मिधः॑ स॒प्त जि॒ह्वाः॑
स॒प्तर्ष॑यः स॒प्त धाम॑ प्रि॒याणि॑। स॒प्त हो॒त्राः स॒प्तधा॑ त्वा॒ यज॑न्ति
स॒प्त योनी॑रा पृ॒णस्वा॑ घृ॒तेन॑। ई॒दृङ्वा॑न्या॒दृङ्वा॑ता॒दृङ्वा॑ प्रति॒दृङ्वा॑
मि॒तश्च॒ सम्मि॑तश्च॒ सभ॑राः। शु॒क्रज्यो॑तिश्च॒ चि॒त्रज्यो॑तिश्च
स॒त्यज्यो॑तिश्च॒ ज्योति॑ष्मा॑श्च॒ स॒त्यश्च॑र्त॒पाश्चात्य॑ हाः। (२५)

ऋ॒तजि॑च्च॒ सत्य॑जिच्च॒ सेन॑जिच्च॒ सुषे॑ण॒श्चान्त्य॑मित्रश्च
दूरे॑अ॒मित्र॑श्च ग॒णः। ऋ॒तश्च॒ सत्य॑श्च॒ ध्रुव॑श्च॒ ध्रु॒णश्च॒ ध॒र्ता
च॑ वि॒ध॒र्ता च॑ वि॒धा॒रयः॑। ई॒दृक्षा॑स॒ एता॑दृक्षा॑स॒ ऊ॒ षु॒ णः॑
स॒दृक्षा॑सः॒ प्रति॑स॒दृक्षा॑स॒ एत॑न। मि॒तास॑श्च॒ सम्मि॑तासश्च
न ऊ॒तये॒ सभ॑रसो मरुतो॒ यजे॒ अ॒स्मिन्नि॒न्द्रं दैवी॑र्विशो॑

म॒रुतोऽनु॑व॒र्त्मानो॑ यथेन्द्रं॑ दैवी॑र्विशो॑ म॒रुतोऽनु॑व॒र्त्मान ए॒वमि॒मं
यज॑मानं॒ दैवी॑श्च॒ विशो॑ मानु॑षी॒श्चानु॑व॒र्त्मानो॑ भवन्तु॥ (२६)

अ॒गा॒५ स॒हस्रा॒क्ष दे॒वाः स॒हस्र॑धा॒रा॒मत्य॑हा॒ अनु॑व॒र्त्मानः॒ षोड॑श च॥—————[५]

जी॒मूत॑स्येव भवति॒ प्रती॑कं॒ यद्व॒र्मी या॑ति॒ स॒मदा॑मुप॒स्थे॑।
अना॑विद्धया त॒नुवा॑ जय॒ त्व॒५ स त्वा॒ वर्म॑णो महि॒मा पि॑प॒र्तु।
धन्व॑ना॒ गा धन्व॑ना॒जिं ज॑येम॒ धन्व॑ना ती॒व्राः स॒मदो॑ जयेम।
धनुः॑ शत्रो॑रपका॒मं कृ॑णोति॒ धन्व॑ना॒ सर्वाः॑ प्र॒दिशो॑ जयेम।
व॒क्ष्यन्ती॑वेदा ग॑नीगन्ति॒ कर्ण॑म्प्रि॒य॒५ सखा॑यं परिष॒स्वजा॑ना।
योषे॑व शिङ्गे॒ वित॑ताधि॒ धन्व॑न् (२७)

ज्या इ॒य॒५ स॒मने॑ पा॒रय॑न्ती। ते आ॒चर॑न्ती॒ स॒मने॑व॒ योषा॑
मा॒तेव॑ पु॒त्रम्बि॑भृतामुप॒स्थे॑। अप॒ शत्र॑ न॒विध्य॑ता॒५ संवि॑दाने
आर्त्ता॑ इ॒मे वि॑ष्फुरन्ती॒ अ॒मित्रा॑न्। ब॒ह्वीना॑म्पि॒ता ब॒हुर॑स्य
पु॒त्रश्चि॑श्चा कृ॑णोति॒ स॒मना॑व॒गत्य॑। इ॒षुधिः॑ सङ्काः॒ पृत॑नाश्च
सर्वाः॑ पृ॒ष्ठे नि॑न॒द्धो ज॑यति॒ प्रसू॑तः। रथे॒ तिष्ठ॑न्नयति॒ वाजि॑नः
पु॒रो यत्र॑यत्र का॒मय॑ते सुषा॒रथिः॑। अ॒भीशू॑ना॒म्महि॑मानम् (२८)

प॒ना॒य॒त॒ मनः॑ प॒श्चाद॑नु॒ यच्छ॑न्ति र॒श्मयः॑। ती॒व्रान्धोषा॑न्कृ॒ण्वते॑

वृषपाणयोऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः। अवक्रामन्तः
 प्रपदैरमित्रान्क्षिणन्ति शत्रून् रनपव्ययन्तः। रथवाहनं
 हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म। तत्रा रथमुप शग्मं
 सदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः। स्वादुषंसदः पितरो
 वयोधाः कृच्छेश्रितः शक्तीवन्तो गभीराः। चित्रसेना इषुबला
 अमृधाः सतोर्वीरा उरवो ब्रातसाहाः। ब्राह्मणासः (२९)

पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा। पूषा नः
 पातु दुरितादृतावृधो रक्षा मार्किर्नो अघशंस ईशत। सुपूर्णं
 वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः सन्नद्धा पतति प्रसूता। यत्रा
 नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यंसन्न।
 ऋजीते परि वृद्धि नोऽश्मा भवतु नस्तनूः। सोमो अधि
 ब्रवीतु नोऽदितिः (३०)

शर्म यच्छतु। आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनां उप जिघ्रते।
 अश्वाजनि प्रचेतसोऽश्वान्त्समथ्सु चोदय। अहिरिव भोगैः
 पर्येति बाहुं ज्याया हेतिं परिबाधमानः। हस्तघ्नो विश्वा
 वयुनानि विद्वान्पुमान्पुमांसं परि पातु विश्वतः। वनस्पते
 वीङ्मो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः। गोभिः सन्नद्धो

असि वीडयस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि। दिवः पृथिव्याः
परि (३१)

ओज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः। अपामोज्मानं
परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज। इन्द्रस्य
वज्रो मरुतामनीकम्मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः। सेमां नो
हव्यदातिं जुषाणो देव रथं प्रति हव्या गृभाय। उप श्वासय
पृथिवीमुत द्याम्पुरुत्रा ते मनुतां विष्टितं जगत्। स दुन्दुभे
सजूरिन्द्रेण देवैर्दूरात् (३२)

दवीयो अपं सेधु शत्रून्। आ क्रन्दय बलमोजो न
आ धा नि ष्टनिहि दुरिता बाधमानः। अपं प्रोथ दुन्दुभे
दुच्छुनां इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीडयस्व। आमूरज
प्रत्यावर्तयेमाः केतुमदुन्दुभिर्वावदीति। समश्वपर्णाश्चरन्ति नो
नरोऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु॥ (३३)

धन्वन्महिमानं ब्राह्मणासोऽदितिः पृथिव्याः परि दूरादेकचत्वारिंशच्च॥ [६]

यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन्त्समुद्रादुत वा पुरीषात्।
श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यम्महि जातं ते अर्वन्।
यमेन दत्तं त्रित एनमायुनगिन्द्र एणम्प्रथमो अध्यतिष्ठत्।

गन्धर्वो अस्य रशनामगृभ्णात्सूरादश्वं वसवो निरतष्ट। असि
यमो अस्यादित्यो अर्वन्नसि त्रितो गुह्येन व्रतेन। असि सोमैः
समया विपुक्तः (३४)

आहुस्ते त्रीणि दिवि बन्धनानि। त्रीणि त आहुर्दिवि
बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे। उतेवं मे
वरुणश्छन्थ्यर्वन् यत्रा त आहुः परमं जनित्रम्।
इमा ते वाजिन्नवमार्जनानीमा शफानां सनितुर्निधानां।
अत्रा ते भद्रा रशना अपश्यमृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः।
आत्मानं ते मनसारादजानामवो दिवा (३५)

पुतयन्तम्पतंगम्। शिरो अपश्यम्पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहम्
अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः।
यदा ते मर्तो अनु भोगमानडादिद्वसिष्ठ ओषधीरजीगः।
अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वन्ननु गावोऽनु भगः कनीनाम्।
अनु व्रातासुस्तवं सुख्यमीयुरनु देवा ममिरे वीर्यम् (३६)

ते। हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पादा मनोजवा अवर् इन्द्र
आसीत्। देवा इदस्य हविरद्यमायन् यो अर्वन्तम्प्रथमो
अध्यतिष्ठत्। ईमान्तासः सिलिकमध्यमासः स९

शूरणासो दिव्यासो अत्याः। ह॒सा इ॒व श्रेणि॒शो य॑तन्ते
 यदाक्षि॑षुर्दिव्यमज्मम॒श्वः। तव॒ शरी॑रम्पतयिष्ण्व॒र्वन्तव॑ चित्तं
 वातं इव॒ ध्रजी॑मान्। तव॒ शृङ्गा॑णि वि॒ष्टिता॑ पुरु॒त्रार॑ण्येषु
 जर्भुरा॑णा चरन्ति। उप (३७)

प्रागा॒च्छस॑नं वा॒ज्यर्वा॑ देव॒द्रीचा॒ मन॑सा दी॒ध्यानः॑। अ॒जः
 पुरो॒ नीय॑ते नाभि॑र॒स्यानु॑ प॒श्चात्क्व॒वयो॑ यन्ति रे॒भाः। उप॒
 प्रागा॑त्पर॒मं यत्स॒धस्थ॒मर्वा॑ अ॒च्छा॑ पि॒तर॑म्मा॒तरं॑ च। अ॒द्या
 देवां जुष्ट॑तमो हि ग॒म्या अथा॑ शा॒स्ते दा॒शुषे॒ वार्या॑णि॥ (३८)

विपृ॑क्तो दि॒वा वी॒र्य॑मुपेका॒न्नच॑त्वारि॒शब्॑॥ [७]

मा नो॑ मि॒त्रो वरु॑णो अर्य॑मायुरिन्द्रं ऋ॒भुक्षा॑ म॒रुतः॑ परि॒
 ख्यन्। यद्वा॒जिनो॑ दे॒वजा॑तस्य स॒प्तैः प्र॑व॒क्ष्यामो॑ वि॒दथे॑
 वी॒र्या॑णि। यन्नि॒र्णिजा॒ रेक्ण॑सा प्रावृ॑तस्य रा॒तिं गृ॑भी॒ताम्मु॑खतो
 नय॑न्ति। सु॒प्राङ्जो॑ मे॒म्यद्वि॒श्वरूप॑ इन्द्रा॒पूष्णोः॑ प्रि॒यम॑प्येति॒
 पाथः॑। ए॒ष च्छा॑गः पुरो अ॒श्वेन॑ वा॒जिना॑ पू॒ष्णो भा॒गो नी॑यते
 वि॒श्वदे॑व्यः। अ॒भिप्रि॑यं यत्पु॑रो॒डाश॒मर्व॑ता त्वष्टेत् (३९)

ए॒न॒ सौ॒श्रव॒साय॑ जिन्वति। यद्ध॒विष्य॑मृतु॒शो दे॒व्या॑नं

त्रि॒र्मानु॑षाः पर्य॒श्वं न॑यन्ति। अत्रा॑ पू॒ष्णः प्र॑थ॒मो भा॒ग ए॑ति
 य॒ज्ञं दे॒वेभ्यः॑ प्र॒तिवे॒दय॑न्न॒जः। होता॑ध्व॒र्युराव॑या अ॒ग्निमि॒न्धो
 ग्रा॒वग्रा॑भ उ॒त श॑ऽस्ता सु॒विप्रः। तेन॑ य॒ज्ञेन॑ स्वरं कृ॒तेन॒ स्वि॑ष्टेन
 व॒क्षणा॒ आ पृ॑णध्वम्। यू॒पव्र॑स्का उ॒त ये यू॑पवा॒हाश्च॑षालं॒ ये
 अ॑श्वयूपाय॒ तक्ष॑ति। ये चा॒र्वते॒ पच॑न॒ः स॒म्भर॑न्त्यु॒तो (४०)

तेषा॑म॒भिगू॑र्तिर्न इ॒न्वतु। उप॒ प्रागा॑त्सु॒मन्मे॑ऽधायि॒ मन्म॑
 दे॒वाना॑माशा॒ उप॑ वी॒तपृ॑ष्ठः। अ॒न्वेन॑ वि॒प्रा ऋ॑षयो म॒दन्ति
 दे॒वाना॑ पु॒ष्टे च॑कृ॒मा सु॒बन्धु॑म्। यद्वा॒जिनो॒ दाम॑ सं॒दानम॑र्वतो॒
 या शी॑र्ष॒ण्या र॑श॒ना र॒ज्जुर॑स्य। यद्वा॒ घास्य॒ प्रभृ॑तमा॒स्यै तृण॑ः
 सर्वा॑ ता ते॒ अपि॑ दे॒वेष्व॑स्तु। यद॑श्व॒स्य ऋ॒विषः॑ (४१)

म॒क्षिका॑श॒ यद्वा॒ स्वरौ॒ स्वधि॑तौ रि॒प्तम॑स्ति।
 यद्व॑स्त॒योः श॑मि॒तुर्य॑न्न॒खेषु॒ सर्वा॑ ता ते॒ अपि॑ दे॒वेष्व॑स्तु।
 यदू॑व॒ध्यमु॑दर॒स्याप॑वाति॒ य आ॒मस्य॑ ऋ॒विषो॑ ग॒न्धो अ॑स्ति।
 सु॒कृता॑ तच्छ॒मि॒तारः॑ कृ॒ण्वन्तू॑त मे॒धः शृ॑त॒पाकं॑ पचन्तु। यत्ते॒
 गात्रा॑द॒ग्निना॑ प॒च्यमा॑ना॒दभि॑ शूलं॒ निह॑तस्याव॒धाव॑ति। मा
 तद्भू॒म्यामा॑ श्रि॒षन्मा॑ तृ॒णेषु॒ देवे॒भ्यस्तदु॑श॒द्ध्यो रा॒तम॑स्तु॥ (४२)

ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निर्हरेति।
 ये चार्वतो मांसभिक्षामुपासन्त उतो तेषामभिगूर्तिर्न
 इन्वतु। यन्नीक्षणम्मांसस्पचन्त्या उखाया या पात्राणि यूष्ण
 आसेचनानि। ऊष्मण्यापिधाना चरूणामङ्गाः सूनाः परि
 भूषन्त्यश्वम्। निक्रमणं निषदनं विवर्तनं यच्च पङ्क्तिशमर्वतः।
 यच्च पपौ यच्च घासिम् (४३)

जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु। मा त्वाग्निर्ध्वनयिद्धूमगन्ति
 भ्राजन्त्यभि विक्त जघ्निः। इष्टं वीतमभिगूर्तं वषट्कृतं तं देवासः
 प्रति गृभ्णन्त्यश्वम्। यदश्वाय वास उपस्तृणन्त्यधीवासं
 या हिरण्यान्यस्मै। सदानमर्वन्तम्पङ्क्तिशम्प्रिया देवेष्व
 यामयन्ति। यत्ते सादे महसा शूकृतस्य पार्ष्ण्या वा
 कशया (४४)

वा तुतोद। सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा
 सूदयामि। चतुस्त्रिंशद्वाजिनो देवबन्धोर्वङ्गीरश्वस्य स्वधितिः
 समेति। अच्छिद्रा गात्रा वयुना कृणोत परुष्परुरनुघुष्या वि
 शस्त। एकस्त्वष्टुरश्वस्या विशस्ता द्वा यन्तारा भवतस्तथर्तुः।
 या ते गात्राणामृतुथा कृणोमि ताता पिण्डानाम्प्र जुहोम्यग्नौ।

मा त्वां तपत् (४५)

प्रि॒य आ॒त्मापि॒यन्तं॑ मा स्व॒धि॑ति॒स्त॒नुव॒ आ ति॑ष्ठि॒पत्ते॑। मा
ते॑ गृ॒ध्रुर॑वि॒श॒स्ताति॒हाय॑ छि॒द्रा गा॒त्रा॑ण्य॒सिना॒ मिथू॑ कः। न वा
उ॑ वे॒तन्मि॑य॒से न रि॑ष्य॒सि दे॒वाः इ॒दैषि॑ पृ॒थिभिः॑ सु॒गेभिः॑।
हरी॑ ते॒ युञ्जा॒ पृष॑ती अ॒भूता॒मुपा॑स्थाद्वा॒जी धुरि॑ रा॒स॒भस्य॑।
सु॒गव्यं॑ नो वा॒जी स्व॒श्वेय॑म्पु॒ःसः पु॒त्राः उ॒त वि॒श्वापु॑षः
र॒यिम्। अ॒ना॒गा॒स्त्वं नो॒ अदि॑तिः कृ॒णोतु॑ क्ष॒त्रं नो॒ अश्वो॑
वन॑ताः ह॒विष्मा॑न् (४६)

घा॒सिं क॑श॒या तप॑द्र॒यिं न॑वं च॥ [९]